

ՆՈՐ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԸ

Մեր նախորդ խմբագրականը նիսի ուներ Սփիւռքի հոգիին վրայ ճառագայթող՝ կենդանի, հզորագոյն խորհրդանշանը, Հայրենիքը եւ անոր իրականութիւնը: Մեր ներկայ խմբագրականը կ'ուզենք նուիրել այդ հոգիին վրայ իր ճառագայթները երկարող ուրիշ խորհրդանշանի մը՝ Նոր Երուսաղէմի իրականութեան: Աւելի քան ստոյգ է որ գաղթաշխարհի կէս միլիոն անցնող զանգուածներու սրտին, ինչպէս մտքին մէջ, Երուսաղէմը իբրեւ նուիրական մէկ ճիւղը այն ծառին՝ որ Հայաստանեայց Եկեղեցին է, եւ որ կը պահէ տակաւին եւ պիտի պահէ իր տարօրէն ամուր կշիռը, մնալով մեր համրային կազմակերպութեանց մէջ ամենէն սերտ ու կենդանի կոուաններէն մէկը:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ամենէն յարգուած, խորարմատ մէկ կերպարանքը, սխալ չէ այսպէս տեսնել Երուսաղէմի դարաւոր Աթոռին եւ անոր կատարած ու մանաւանդ կատարելիք դերին մէջ: Անոր սպասը ընող նոր եկեղեցականութիւնը կը հաւատայ այդ դերին, զայն նկատելով մեր օրերու ամենէն ընդունակ գետինը, մեր ոգեղէն, իմացական, նոյնիսկ ազգային բարձրագոյն ձգտումներու իրագործման: Գիտենք թէ ինչ եղած է ան անցեալին, եւ ինչ պարտի ըլլալ ան վաղը, մեր կրօնական եւ ազգային կարիքներուն դիմաց: Կը հարցնենք այսպէս, վասնզի ժամանակէ մը ի վեր՝ մեր ազգային մօտաւոր եւ անցեալ օրերու պատմութիւնը մոռցողները կը դնեն պահանջներ՝ որոնք շատ ալ դիրքին չեն հաշտուիր Երուսաղէմի դարաւոր դերին հետ: Ս. Աթոռը իբրեւ գերագանցօրէն կրօնական հաստատութիւն, չի կրնար չմնալ իր դիմագիծը անաղարտ պահող պայմաններու մէջ, որպէսզի կարենայ ծառայել իր դերին, եւ այդ դերը չէ այն՝ ինչ որ ուրիշներ կ'ուզեն վերագրել անոր:

Երուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց Աթոռը, քրիստոնէական Եկեղեցւոյ առաջին Աթոռն է, եւ շատ վաղնջական օրերէն սկսեալ՝ առարկայ եղած Հայ Ժողովուրդի սիրոյն եւ պաշտամունքին: Սակայն առաւելաբար ան կրօնական այն կազմակերպութիւնն է եղած, որուն բուն կոչումն է Սուրբ Երկրին մէջ ի վաղուց անտի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պատկանած սրբավայրերու պահպանութեան գործը: Այդ նպատակին ուղղուած էին եւ պէտք է ուղղուին ամէն ջանք եւ մտահոգութիւն, կրօնական նուիրում, նիսական զոհողութիւններ, նոյնիսկ մտատրական տքնութիւն-

ներ եւ կրթական տաժաններ, ամենէն առաջ այդ կէտը պարտ էին ի նկատի ունենալ, եւ յետոյ բաշխուիլ նաեւ այլ ուղղութիւններու վրայ: Ազգային ու հոգեւոր զինուորութեան այս կարգին գերագանց պարտականութիւնն է եղած անկորուստ պահել Հայ Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին իրաւունքները, միջազգային քրիստոնէութեան այս ուստանին մէջ, եւ անոր անունն ու պատիւը պահպանել այն բարձրութեան վրայ, ուր մեր պատուական նախնիք այնքան սքանչելի իմաստութեամբ կրցած են հանել զայն:

Համապատասխան այս մրցակցութեան մէջ, գիշեր եւ ցերեկ անդադրում պաշտամունքի եւ ամբարթ հսկողութեան տաժանքը, որ դեռ մինչեւ երէկ կեանքն էր այս Հաստատութեան, արգելք չեն եղած որ ան ըլլայ նաեւ կրթական վառարան մը՝ բաժնելով այս կերպ ճակատագիրը մեր բոլոր վանքերուն, որոնք ամրոցներ ու լուսաւորութեան կեդրոններ եղած են, նշուելով միշտ իրենց կենդանութեան շողքը մեր դժբախտ օրերու խաւարին վրայ: Մեր նպատակէն դուրս է հոս մի առ մի բուել այն տեսական արդիւնքները, որոնք այս հաստատութիւններուն եղան տակաւին մինչեւ երէկ, օժտելով մեր կեանքը անօտարանալի ժառանգութիւններով:

Հայ Երուսաղէմը Վանք մը եւ Միաբանութիւն մըն է, որ անցեալէ մը, հոգեւոր կեանքի եւ փառքի օրերէն կու գայ, ու կը դիմէ միշտ բարձր ճակատագրի մը, առանց սակայն մեկուսացնելու ինքզինքը հանդէպ ազգին կարիքներուն: Իսկ իբրեւ ուխտավայր քրիստոնէայ Հայ սերունդներու, որոնք դարերով իրենց խունկին, արցունքին եւ լումային հետ բերած են նաեւ իրենց հոգիներուն վիշտն ու քաղցրութիւնը, կրնկապէս հարստացնելու եւ նուիրականացնելու համար այս հոգեւոր եւ ազգային Ուխտը, Երուսաղէմի Աթոռը կը գրաւէ տեղ մը, որուն կրօնական տարածքը հոգիներու վրայ, վեր կը մնայ չափերէ եւ բաղդատութիւններէ:

Տակաւին մինչեւ երէկ՝ այսպէս կ'ըմբռնուէր Սրբոց Յակոբեանց Աթոռը իր դարաւոր աւանդութեան եւ կրօնական կարգ ու սարքին մէջ, պահելով միշտ ներքին անկախութիւն մը, ինչպէս մեր կրօնական նուիրապետութեան, այնպէս ալ մեր ազգային քիչ մը շատ դիրափոփոխ պահանջներուն դէմ, հաւատարիմ մնալու իր սկզբնական դիմագծին:

Երբ տակաւին չկար Ազգային Սահմանադրութիւն, Երուսաղէմի Պատրիարքը լոկ վանահայր մը չըլլալով հանդերձ՝ կ'ընտրուէր Վանքի Միաբանութենէն, թէւ Պոլսոյ Պատրիարքարանը կ'ունենար ուղղակի կամ անուղղակի իր ազդեցութիւնը ընտրութեան վրայ: Սահմանադրութեան հեղինակները գաղափար ունեցեր էին, Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութիւնը ենթարկելու Ազգին օրինական վերահսկողութեան մը, ազգային օրէնքին մէջ գրուի մը յատկացնելով Երուսաղէմի

պատրիարքական ընտրութեան, բարձրացնելով այսկերպ իր դիրքը ազգային ընդհանրական աստիճանի մը: Այդ դիրքը սակայն կրօնական նուիրապետութեամբ եւ ժողովուրդի զգացումին մէջ վաղուց տրուած էր արդէն անոր, Սահմանադրութիւնը զայն կ'օրինականացնէր միայն:

Ազգային Սահմանադրութեան օրէնքին հաստատումէն ի վեր, Երուսաղէմի պատրիարքներու ընտրութիւնը կը կատարէր Կ. Պոլսոյ Ազգային Երեսփոխանական ժողովը՝ Միաբանութեան կողմէ ներկայացուած եօթնանուն եւ եռանուն փակ ցանկի մը վրայէն: Թուրքիոյ Հայութեան առէտէն վերջ, երբ այլեւս Պաղեստին դադրեցաւ Թուրքիոյ մաս ըլլալէ, Սահմանադրութիւնը, որ ուրիշ բան չէր այլեւս բայց մէկ մասը Օսմանեան Օրէնքին, կը մնար անգոր:

Դուրեանի ընտրութեան առթիւ, Պոլսոյ Պատրիարքարանի կողմէ ընդարձակ յիշատակագիր մը մատուցուեցաւ Բրիտանական Կառավարութեան ներկայացուցիչին, պատմական եւ օրինական փաստարկութեամբ ապացուցելով թէ Երուսաղէմի Աթոռը Վանք մը չէ լոկ եւ կը պատկանի ընդհանուր ազգին, որուն ներկայացուցիչներն են պատրիարքները: Այս պատճառաբանութիւններով Պոլսոյ Պատրիարքարանը կը խնդրէր Բրիտանական ներկայացուցիչէն միջամտել իր կառավարութեան մօտ, որպէսզի այս անգամ եւս Երուսաղէմի Պատրիարքի ընտրութիւնը կատարուէր Ազգային Սահմանադրութեան համաձայն, թէ իսկ այդ ընտրութեան վաւերացումը լինի Անգլիոյ Թագաւորէն: Բրիտանական Իշխանութիւնը, որուն Պաղեստինի վրայ քաղաքական թեւարկութիւնը տակաւին վերջնական չէր, հաճութեամբ նկատի առաւ այս խնդրանքը, եւ «անգամուան մը համար միայն» Ազգային Սահմանադրութեան համեմատ կը կատարուէր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքին ընտրութիւնը: Դուրեան, Պաղեստինի Օսմանեան տիրապետութենէն անջատուելէն յետոյ ընտրուած առաջին Պատրիարքն էր եւ իր ընտրութիւնը կատարուած էր Պոլսոյ Ազգային Ժողովին կողմէ, Ազգային Սահմանադրութեան տրամադրութեանց համաձայն, Անգլիոյ Կառավարութեան բացառիկ մէկ կարգադրութեամբ:

Դուրեանի յաջորդ՝ Թորգոմ Պատրիարքի ընտրութեան ատեն, Պոլսոյ Ազգային Ժողովը ամբողջ ազգը չէր ներկայացնէր, այդ իսկ պատճառաւ Հոգատար Կառավարութիւնը չէր ընդունէր նախընթաց ձեւին պահպանութիւնը: Տնօրէն Ժողովոյ 1930 Յունիս 17-ին հարկադրաբար Ազգային Սահմանադրութեան 20. 21. 22. 23 յօդուածներուն սրբագրութիւնը կը թելադրէր Միաբանական Ընդհանուր Ժողովին: Այս սրբագրութեամբ Պատրիարքական ընտրութիւնը կը կատարէր Երուսաղէմի Միաբանական Ընդհանուր Ժողովը, իսկ վաւերացումը կը վերա-

պահուէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, իբրեւ ամբողջ ազգէն ընտրուած Պետի: Այս որոշումները 1930 Յունիս 26-ին Տեղապահին կողմէ հաղորդուեցան Հոգատար Կառավարութեան, այս վերջինը սակայն իր ներկայացուցչին, Երուսաղէմի Կառավարիչ՝ Քիթրոյի միջոցաւ 1930 Դեկտեմբեր 22-ին իր վերապահումը կը յայտնէր կանոնին մէջ տեսնուած Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին տրուած իրաւասութեան մասին եւ կը պահանջէր որ Անգլիոյ Թագաւորէն վաւերացուի ընտրեալը: Միաբանութիւնը իմաստութիւն կը նկատէր համակերպիլ Կառավարութեան պահանջին եւ ընտրել իր Գահակալը, հակառակ Հայ մամուլի ծանօթ մասի աղաղակին՝ որ կը մեղադրէր Երուսաղէմի Միաբանութիւնը, իբրեւ թէ ազգային իրաւունքներու այս անտեսումին մէջ: Միաբանութիւնը չէր կրնար անսալ այս վտանգաւոր գրգռութիւններուն, անոր համար համակերպեցաւ կառավարութեան պահանջին, առժամաբար գէթ, լաւագոյն ձեւը նկատելով եղածը, ապագային ձգելով վերջնական կարգադրութիւնը: Թորգոմ Պատրիարքի յաջորդ՝ ներկայ Պատրիարք Մեսրոպ Սրբազան եւս կ'ընտրուէր իր նախորդին պայմաններով. սակայն եթէ ազգային ընդհանրական մարմին մը գոյութիւն չունէր որ իր ձայնն ու կամքը բերէր այս ընտրութիւններուն, Միաբանութիւնը գիտցաւ միշտ իր ընտրութիւնները կեդրոնացնել անձերու վրայ՝ որոնք կը վայելէին համարումը բովանդակ ազգին, եւ այս իրողութիւնը համարժէք դարձուց նախորդ եւ ներկայ պատրիարքական ընտրութիւնները համազգային ընտրութեան: Այս կերպով զիրար կը լրացնէին ընտրուողներուն արժանիքը, Միաբանութեան գիտակցօրէն միացած կամքին արտայայտութիւնը, Եկեղեցւոյ բաղձանքը եւ ազգին լուր հաճոյութիւնը: Իրերու այս դրութեան մէջ լաւագոյն եւ իմաստուն կերպն էր որ կ'որոշեգրուէր:

Չենք ուզեր պատմական այս հակիրճ իրողութիւններու վրայ մանրամասն ծանրանալ, զանոնք նկատելով առիթ լայն վերլուծումներու: Երբ աշխարհի դրութիւնը դառնայ աւելի նպաստաւոր եւ Սփիւռքի մեր ժողովուրդը ունենայ բոլոր կարելիութիւնները ինքզինքը իբրեւ մարմին ներկայելու ընտրողի եւ ընտրելիի ձեւերուն տակ - իրմէն բխած օրինաւոր գերազոյն ատենանի մը մէջ, դառնալու համար Սփիւռքի հարազատ արտայայտութիւնը, այն ատեն Երուսաղէմի հարցը կը դառնայ համազգային հարց, բայց այն ատեն միայն:

Վերի մեր տողերուն մէջ յստակ կերպով զգալի է թէ դարեր շարունակ Երուսաղէմի Ս. Աթոռը կրօնական նկարագիր է պարզաւ, նկարագիրը որ արդէն այդ դարերուն մէջ մեր ժողովուրդի հոգիին գերազոյն կերպարանքն էր: Դարձեալ մեր վերի տողերը կը ճշդեն ԺԹ. դարու կէսին այդ կերպարանքին վրայ աւելցած ուրիշ երես մը, եթէ

կը ներուի այսպէս ըսել, աստիկա կրօնականէն ազգային կերպարանքի մը վերածելիութիւնն էր: Սահմանադրութեան հեղինակները իրենց այս տեսակէտը գործադրեցին արդէն Թուրքիոյ Հայութեան բոլոր վանքերուն համար: Երուսաղէմը իր միջազգային դիրքին շնորհիւ արժանացաւ բացառիկ կարգադրութեան մը, ուր կրօնականը պահելով հանդերձ իր հիմնագծերը, ներդաշնակուէր ազգայինին հետ, որ այլեւս օրուան կարգախօսն էր այդ սերունդի գաղափարաբանութեան մէջ: Սահմանադրական սերունդը այս ներդաշնակ ընդելուզումը շատ պատշաճ կերպով գործադրեց Պոլսոյ Պատրիարքութեան Աթոռին համար: Պատմութիւն չենք ըներ, 1860-էն մինչեւ 1922 Պոլսոյ Պատրիարքը կրօնական եւ ազգային պետ մըն էր. այդպէս չէր սակայն Երուսաղէմի Պատրիարքը եւ չէր կրնար ըլլալ գործնականին մէջ:

Պոլսոյ Պատրիարքութիւնը բովանդակ Թուրքիոյ հայերուն կրօնական, իմացական եւ վարչական կազմակերպութիւնները կեդրոնացուց իրմէն բխած եւ ազգէն վաւերացուած կազմակերպութեան մէջ: Երուսաղէմը չէր կրնար ունենալ այդ դիրքը, ազգային գետնի վրայ անշուշտ, որքան ատեն որ գուրկ կը մնար այն պայմաններէն՝ որոնք անհրաժեշտ էին: Թող թէ Երուսաղէմը իբր Առաքելական Աթոռ, ազգային դարաւոր իրաւանց պաշտպան Միաբանութիւն եւ քրիստոնէութեան հոգիին արտայայտութիւնը, վաճառ մը ըլլալէ աւելի բան մը եղած է միշտ: Ազգային Սահմանադրութիւնն ալ յարգած է անոր կրօնական գերագահութիւնն ու իրաւասութիւնը ու ինքզինք բնաւ նախաձեռնարկ հեղինակութիւն մը չէ նկատած վանքին նկատմամբ իր ունեցած վերահսկողութեան մէջ: Բոլոր անոնք, որոնք կրօնական եւ ապա ազգային այս ժառանգութենէն կը խօսին, պարտաւոր են նախ յարգել Երուսաղէմի իրաւունքը, չնոռնալով որ ան գերազանցօրէն կրօնական Հաստատութիւն մըն է եւ այդ ճամբով միայն ի վիճակի է կատարել իր դերը: Հետեւաբար աւելորդ է աղմկել արդէն իսկ իրենց գոյութեան խարխիսներէն զրկուած իրաւունքներէն, դատապարտելով Միաբանութիւնը եւ կամ անոր պետը. այդպիսիներ չեն ըմբռներ Երուսաղէմի իրական դերը եւ Ազգին ակնկալութիւնները այս Աթոռէն:

Մեծ Պատերազմէն ի վեր կացութիւնը շրջուած է, այս անգամ այդ ժողովուրդը ինքնաբերաբար ինքզինքը Երուսաղէմի Աթոռին կը ջանար կապել, կրօնականէն դուրս՝ նաեւ ազգային մտահոգութեանց փափարներով: Թէ Երուսաղէմի Աթոռը ի վիճակի պիտի ըլլայ հասնելու կեդրոնացման այն կերպարանքին, գոր յիշեցինք վերը Պոլսոյ համար, հարց մըն է, որ դրուած է Միաբանական սեղանին տարիներէ ի վեր, իր բոլոր լրջութեամբը: Չեռնարկներ այդ ուղղութեամբ, բախած են զանազան արգելքներու: Շատ են մեր

պետերը, բայց աւելի շատ մեր ժողովուրդին պահանջները մեզմէ: Քաղաքական խռովքները, ազգը յուզող գաղափարաբանութիւնները ուրիշ խոչընդոտներ որպէսզի Միաբանութիւնը մտածէր ինքզինքը յատկացնելու հայկական գերագոյն Աթոռ մը դառնալու դերին, չհակասելով անշուշտ իր ոգիին եւ զայն արտայայտող արարքներուն մէջ՝ Կիլիկիոյ եւ անկէ ի վեր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան նուիրապետութեան սկզբունքներուն, եւ մանաւանդ սպասելով դէպքերու նպաստաւոր դարձումաժին: Ուրախ ենք մտածելու որ Էջմիածին այսօր տակաւ իր նախկին կերպարանքը եւ հմայքը հագնելու վրայ է, ինչպէս ցոյց կու տան կարգ մը բարենշան դէպքեր: Այդ Աթոռին նկատմամբ ալ կարգ մը անողջմիտ աճապարորդներ մտածեցին կարգադրութիւններ՝ որոնք իր բարոյական ոյժը խորտակելու կը ճգնէին: Սակայն ազգին ողջմտութիւնը, որ այս կարգի ճակատագրական րոպէներուն ինքզինք կը յայտնագործէ, թոյլ չտուաւ որ թերութեամբ կշռուի, ինչ որ դարերու կնիքով է կնքաւոր:

Ինչպէս կը տեսնէք, վաղուան Երուսաղէմը շքեղ ծրագիր մըն է Միաբանութեան մտքին մէջ, որուն մասնակից ընելով Սփիւրքի ժողովուրդը, ան կը կարծէ տուած ըլլալ իր լաւագոյն տրամադրութեանց եւ փափարներուն հաւաստիքը:

Այդ ծրագրին իրագործման աշխատանքը տարիներէ ի վեր իր բաւարար արդիւնքները տուաւ, անոր արտաքին ձեւը քաղաքական եւ ազգային նոր եւ տարբեր վիճակներու կը նայի, կարենալ իրացնելու այն ակնկալութիւնները, որոնք բովանդակ ազգին են: Թէ անոնք մեր կարիքներուն ստիպողութեան քայլովը չեն քալեր, աստիկա չի չէլանակեր թէ կրնան բարձրիքողի ըլլալ: Պատերազմէն ասդին երեք պատրիարքներու հոգեկան եւ իմացական մտահոգութեանց մէջ այդ իրապէս ազգանուէր գործունէութիւնը մնացած է առաջին աստիճանի կարեւորութեամբ տագնապ մը: Վերածել Աթոռը կղզիացած Միաբանութեան մը հեքիաթունակ մէկ կղզիին, առնուազն անգիտանալ է կենդանի իրականութիւններ: Այո՛, չունեցանք Սփիւրքի մէջ մեր դպրոցներու ցանցը, բայց մեր կրցածը չզլացանք Պաղեստինը օժտելու դպրոցական ո՛չ միայն շէնքերով այլ եւ ուսուցչական կազմով: Այո՛, մեր մամուլը չտուաւ թերեւս սպասուածը, բայց չքնացաւ: Վերջին քսանամեակին հատորներ են դուրս եկած մեր տպարանէն, որոնց մէջ մնայուն արժէքով գործեր ալ կը հաւատանք թէ անցած են մեր ազգային հարստութեան: Այո՛, չկրցանք մեզմէ ուզուած եկեղեցականները տրամադրել, բայց չոգեցինք ալ այդ պահանջները կտրուկ մերժումով, քանի որ Ս. Աթոռը ինք արդէն լայն չափով մը կը սպառէ իր աշխատաւորները: Տասնեակի կը մօտենայ թիւը Սփիւրքի զանազան թեմերուն դրկուած իր հոգեւոր հովիւներուն: Ըրինք եւ կ'ընենք մեր կրցածը, եւ

կ'ուզենք որ մարդիկ պզտիկ չտեսնեն այդ ամենը, մանաւանդ խոշոր լեռներու չվերածեն պզտիկ ստուերները: Կ'ուզենք որ մեր ժողովուրդը վերջին տխուր իրադարձութիւնները տեսնէ ոչ թէ ներկում՝ ակնոցներով, այլ այն աչքերով, որոնցմով իրենց պապերը տեսան այս դարաւոր Աթոռը խռովող տագնապները, միշտ կենալով մարդերէն վեր, Աթոռին իսկ գերագոյն շահերուն սպասարկու, գորգուրացող ոգիով:

Մի՛ ըսէք քաներ, որոնք չեն տեղի ունեցած ձեզի թելադրուած կերպարանքներուն տակ, զանոնք իւրացնելով համաձայն ձեր ախորժակներուն: Մի՛ ամբաստանէք մտայնութիւններ, որոնց յատակը ձեզի կը մնան անձանօք: Երուսաղէմի տագնապը առնուազն խղճմտանքի տագնապ մըն է, անարգողներու եւ անարգւողներու սրտանմիկ դրուագ մը, եւ երբեք կանոնի, իրաւունքի, արդարութեան եւ անարդարութեան մարտկոցներու ետին ապաստանած մարդերու խաղ մը: Մեր նախորդ թիւին մէջ մենք ուրուագիծը տուինք դէպքերուն, ամէն պարկեշտ Հայ այդ վաւերական իրողութիւններուն առջեւ, կը մտածենք թէ սրտի սեղմումէն դուրս ոչ մէկ զգացում պիտի ունենար:

Պրպտել այդ դէպքերուն շարժառիթները աշխատանք մըն է որ կը պահանջէ կիրքէ, յուզումէ զերծ ու հանդարտ լայնախոհ հանդուրժող մթնոլորտ: Երուսաղէմի Սրբազան Աթոռը այդ մթնոլորտին ու այդ աշխատանքին կը յայտարարէ թէ լայնօրէն քացած է ինքզինքը: Եկան լսեցին, տեսան, քննեցին: Դուք որ չէք ուզեր այս խօսքերը արժեւորել եւ իրողութիւնները կը յամառիք ձեր ակնոցներովը տեսնել, եկէ՛ք, տեսէ՛ք եւ քննեցէ՛ք:

Մենք կու գանք այս ժողովուրդէն, զինուորներն ենք այս ժողովուրդին դարաւոր իրաւունքներուն եւ աւանդապահը այդ սրբութեանց: Բայց չենք կրնար ամէն անկիւնէ, ամէն շահէ, ամէն յետին հաշիւէ բխող աղմուկները, թելադրութիւնները արժեւորել համաձայն իրենց բխման շարժառիթներուն: Յարգել Պատրիարքը եւ Վանական Իշխանութիւնը չի նշանակեր անշուշտ Երուսաղէմի ժառանգութիւնը Ազգէն գողնալով Միաբանութեան մը խումբին մենաշնորհը դարձնել, ինչպէս կը մտածեն ոմանք դժբախտօրէն:

Բաց եւ յստակ են մեր խօսքերը:

Ս. Յակոբ Մայր տաճարի գաւիթը
եւ Տաճարի մուտքը

Բեթղեհէմի Հայոց զանգակը

Եղիվարդ

«Սիւն», 1944, Յունուար- Փետրուար- Մարտ, էջ 1